

ETHDIARI

Numerò 57
Dimenge 14 de març 1999

HUELHETON

DIARI

D'ARAN

Prètz: 50 pessetes

CONVERGÈNCIA DEMOCRÀTICA DE CATALUNYA AUTREJARÀ 65.000 SIGNATURES EN FAVOR DES SELECCIONS CATALANES

ETH secretari generau de Convergència Democràtica de Catalunya (CDC), Pere Esteve, autrejarà eth pròplèu deluns es 65.000 signatures recuelhudes peth sòn partit en favor des seleccions esportives catalanes.

Jaume Llauredó, president dera Plataforma Pro Seleccions Catalanes, receberà es signatures

durant era celebracion d'ua hèsta organizada per CDC ena que i seràn destacadi esportistes catalans com Enric Massip, capitan deth Barça de handbòl, Jordi Tarrés, excampion mondiau de triau, Roger Esteller, capitan deth Barça de bàsquet e eth pilòt Salvador Servià, entre d'auti.

Era plataforma que presidís Llauredó

arremasse signatures entà promòir ua iniciatiua legislatiua populara e entà qu'eth Parlament estúdie era viabilitat dera plia reconeishença des seleccions esportives catalanes. Entad açò son de besonh 65.000 signatures, tot e qu'era plataforma s'a mercat coma objectiu arribar enquias 500.000 en moment de hèr eth liurament deth totau d'adesions.

UNITAT D'ARAN CELEBRE UA ASSEMBLEA EXTRAORDINÀRIA

A ué pera tarde eth partit politic Unitat d'Aran celebre ua **Assemblea Extraordinària de militants** en Otèl Tuca de Betren. Com especificuen es hònts oficiaus deth partit, "era trobada ei entà decidir ahèrs relacionadi tamb es eleccions municipaus e eth Conselh Generau d'Aran".

De hònts ben informades sabem qu'eth punt més important dera assemblea ei parlar dera denominacion des futures plataformes electoraus.

EMPRESONADI SANCRISTÓBAL, MASA E AMEDO PER ASSASSINAT DE BROUARD

ETH jutge José Luis González Armengol decidic ager enviar tara preson ar exdirector generau dera Seguretat der Estat, Julián Sancristóbal, ar expolicia José Amedo e a Rafael Masa González per auer participat en assassinat deth peditra bilbain *abertzale* Santiago Brouard en noveme de 1984. En aqueres dates, Amedo e Masa èren destinadi en Bilbao. Amedo ère subcomissari de policia e Masa, capitan dera Guàrdia Civiu.

Dempús dera 1.30 dera maitiada, eth magistrat hec saber a Sancristóbal, qu'auie declarat enquiad aquera ora, qu'anarie tara preson jos eth cargue de collaborador de besonh en assassinat. Ores abantes auie hèt çò de madeish tamb Amedo e Masa. Es tres implicadi ja son ingressadi ena preson toledana d'Ocanha II.

DIADA DERA CONSTITUCION ANDORRANA

A ué se celebre eth siesau aniversari dera Constitucion andorrana e entara escadença vos aufrim dus articles ineditis der actuau cap de Govern andorran, Marc Forné, e deth darrer cap de Govern, Òscar Ribas. Aguesti articles les publicam simultanèament *Andorraweb* en catalan e nosati en aranés.

Ad arrés non se li escaparà eth papèr transcendentau qu'Andòrra a ena politica deth Pirenèu, per tant tanben sus Aran, e per açò qu'ei important conéisher mès aquera realitat e, sustot, eth sòn procès de democratisacion e assolidament deth poder nacionau.

Era Andòrra dera Constitucion

Marc Forné

ETH dia 28 d'abriu de 1993, es coprinces d'Andòrra, François Mitterrand e Joan Martí i Alanis, amassa tamb eth sindic generau, Jordi Farràs, signèren era prumèra Constitucion escrita andorrana.

Aué, sies ans dempús, pensi qu'ei er esturment juridicoinstitucionau fundamentau d'Andòrra per dues rasons que creigui essenciaus:

D'entrada, era Constitucion andorrana ei era airina adequada entà "permetèr auer era seguretat juridica en exercici d'uns drets fundamentaus dera persona..." (preambul).

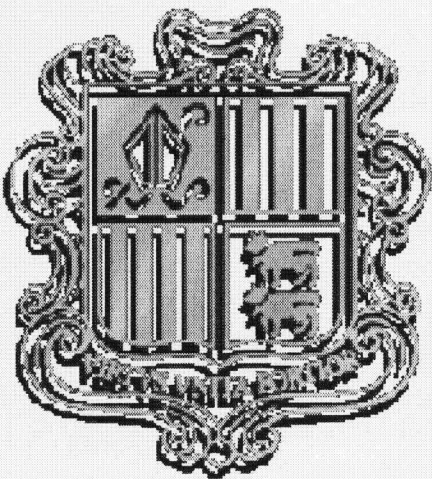
Dempús, coma tanben explicite eth madeish preambul, peth hèt qu'ei er espaci legau e er esturment ben concret entà "sauvar -ja s'auie hèt abantes deth tèxte de referéncia- era promocion dera libertat, era justícia, era democràcia e eth progrés sociu..." laguens e dehòra deth nòste petit país, e tanben tà colaborar intensament entà qu'aguesti valors inqüestionables e inalienables siguen respectadi en tot eth mon.

Tot "tamb era voluntat de balhar a totes es causes comunes dera umanitat era sua collaboracion e eth sòn esfòrc, e plan especiaument quan se tracte de preservar era integritat dera Terra e de garantir entàs generacions futures un miei de vida apropiat".

Mès, delà d'açò, era Andòrra d'aué, era Andòrra dera Constitucion a d'autres connotacions. Voleria significar que, per prumèr còp ena istòria d'aguest vielh país -que se remonte, coma minim, ar an 1278-, se da un protagonisme totau as andorrans entà decidir eth sòn present e eth sòn pervier, tant laguens deth país, com entà assolidar esfòrci e decidí-los, tamb es auti païsi deth mon e, mès concretament, tamb Euròpa.

Non se pòt pas bracar era istòria e, pr'amor d'açò, dejà der an 1975, e principaument deth 1978 -tamb eth tèxte aprovat unanimament peth Consell General (er actuau Parlament)-, tamb eth títol de Memòria dera reforma des institucions, s'emprincièc era etapa politica que permetec arribar ad aguesta Constitucion deth Principat d'Andòrra, que da un totau protagonisme ath pòble andorran, per prumèr còp ena sua istòria.

Entath futur d'aguest petit país ei plan important qu'eth pòble andorran se consciéncia qu'ei er unic e solet responsable deth futur deth **(Contunhe darrèr)**

Era Constitucion d'Andòrra

Òscar Ribas

Çò de mès remercable en procès constitucionau deth Principat d'Andòrra ei qu'enquiar an 1993 non s'artenh era prumèra Constitucion escrita, que remplace er antic sistèma institucionau sorgentat des documents basics nomentadi Pareatges (1278 e 1288).

Non se pòt pas afirmar objectiuament qu'enquiara promulgacion d'aguesta Constitucion escrita Andòrra non auesse un sistèma mès o mens estructurat. Aqueth sistèma, fundamentat en un regim senhoriu de basa medievau, evolucionèc ath long de mès de 700 ans, en tot adaptà-se as escadences de cada moment, seguint çò qu'eth dret qualifique coma "pacte feudau" entre "senhors e vassalhs". Poderiem afirmar qu'eth regim preconstitucionau d'Andòrra s'identifique mès tamb eth britanic (*Common Law*) que tamb eth constitucionalisme vigent ena rèsta d'Euròpa.

Era sua longa durada -mès de sèt sègles- se justifique pera pròpria estructura economica des Vals andorranes, de tipe agrari, e tanben peth sòn isolament geografic dera rèsta deth sòn entorn.

Eth desenvolupament deth torisme, a compdar dera decada des ans 60 e, sustot, ena decada des 80, hè vedible un arreculament enes mecanismes institucionaus entà hèr tèsta as naues realitats. Açò, amassa tamb eth destatjament geografic, en mielhorar es comunicacions, e es pressions politiquas der exterior (Conselh d'Euròpa, Drets Umans, eca.) amiades entà ua adaptacion tath mon modèrn, susciten ena societat civiu era ànsia d'un cambi.

Cambi que non supòse, totun açò, un copament tamb eth principi fundamentau deth Coprincipat. En cas deth Consell General, comencen a aparéisher aguestes inquietuds ath torn dera mieitat dera decada des 70, en tot entamenà-se un procès que s'assolide eth 14 de març de 1993 tamb era aprobacion, per miei d'un referèndum popular, dera prumèra Constitucion escrita deth Principat d'Andòrra.

Basicament inspirada ena Constitucion deth Reine d'Espanha, era mès modèrna en temps, era prumèra constitucion escrita deth Principat d'Andòrra cònte d'un preambul, nau Títols e dues disposicions adicionaus, ena prumèra des quaus se da mandat as coprinces e ath Govern tamb er objectiu de prepausar as Governes de França e Espanha era signatura d'un tractat internacionau trilaterau entà establir es rela- **(Contunhe darrèr)**

Era Andòrra dera Constitucion (CONTUNHACION)

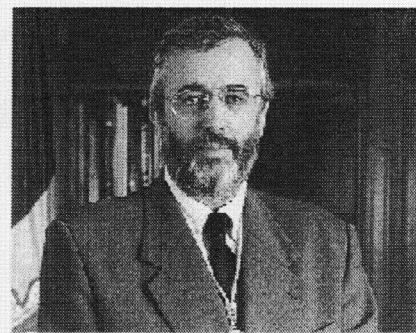
sòn país ena sua vivència interiora e ena sua collaboracion tamb Euròpa e tamb eth mon. Era Andòrra dera Constitucion a declarat, oficiaument, que tot depen des andorrans, pòble sobiran deth

sòn pèrvièr solidari. Es coprinces, tamb era sua ratificacion, feniren era sua mission seculara, en tot tornar tath pòble era sobirania. E eth pòble andorran, de manèra clara e explicita, volec e

vò mantier coma cap d'Estat es dus coprinces, en ua formula unica en mon e que, de hèt, ei era qu'a permetut era existència d'Andòrra coma Estat independent pendent mès de sèt cents ans,

tamb es mielhors garantias enes prumeries deth tresau millènni.

Marc Forné Molné
Cap de Govern d'Andòrra (d'ençà de 1994)

Era Constitucion d'Andòrra (CONTUNHACION)

cions tamb es dus estats sus era base deth "respècte ara sobirania, independència e integritat territorial d'Andòrra".

Seguissen tres disposicions transitorias, ua derogatòria as nòrmes anteriores en aquerò que contradiguen ara Constitucion, e ua auta finau que determine era entrada en vigor eth dia dera sua publicacion en Huelheton Oficiau.

Eth títol I, intitolat DERA SOBIRANIA D'ANDÒRRA, definís en sòn primèr article a Andòrra coma "Estat independent, de Dret, Democràtic e Social..." e especifica que "era sobirania demore en pòble Andorran, que l'exercís per miei des diuerses classes de participacion e des Institucions qu'establís aguesta Constitucion". En article segon institucionalise era lengua catalana com era oficiau der Estat.

Eth títol II precise es DRETS e LIBERTATS publicas e dera persona, regule era nacionalitat andorrana, es drets politics e principis des drets economics, socials e culturaus, es déuers des andorrans e es estrangèrs, e es garantias des drets

e libertats.

En títol III s'atermien es foncions des coprinces. En IV s'estructura era organisacion deth Consell General, es nòrmes deth procediment legislatiu, es relacions tamb eth Govern der Estat e eth procediment d'aprobacion peth Consell General des tractats internacionaus. En V s'especifica es foncions deth Govern. Eth VI tracte sus era estructura territoriala. Es títols VII e VIII tanhen ara Justícia e ath Tribunau Constitucionau, e fin finau, en IX s'arregule eth procediment dera Reforma Constitucionau.

Auem dit adès qu'era Constitucion andorrana ei inspirada ena deth Reine d'Espanha, coma tèxte mès modèrn de dret comparat. Totun, a quauques singularitats dignes de nomen-tà-se. Atau, en Títol III, article 43 e següenti, institucionalise eth cap d'Estat de forma bicefala: "Cossent tamb era tradicion institucionau d'Andòrra, es coprinces son, amassa e individiblament, eth cap d'Estat, e n'assomís era representacion

mès nauta" (Art. 43), "... son simbèu e garantia dera permanència e contunhutad d'Andòrra, atau com dera sua independència e dera mantienença der esperit paritari enes tradicionaus relacions d'equilibri tamb es Estats vesins..." (Art. 44). Er article 66 dispòse qu'es coprinces participen enes negociacions des tractats internacionaus qu'afecten es relacions tamb es Estats vesins quan tanhen a aspèctes enumeradi enes apartats b), c) e g) der article 64.1 (tractats relatius ara seguretat interiora e ara defensa, es relatius ath territòri andorran, e es referits ara representacion diplomàtica o foncions consulars, cooperacion judiciària o penitenciària).

Òscar Ribas i Reig
(Cap de Govern d'Andòrra de 1982-84, 1990-94)

EDITORIAU

ARAN NON A LIDÈRS

Non se pòt pas anar contra era istòria. Segur que se pòt retardar era evolucion naturau d'ua comunitat, sustot tamb practiques non-democraticas, mès se ua societat ei com era d'Aran, tamb uns mecanismes democratics provadi, era evolucion lèu o tard que se produirà. Evolucion entà a on? Tot depenrà dera voluntat dera sua gent.

Gent, ei a dèder era ciutadania que s'articule tamb partits, sindicats, associacions, entitats e tota sòrta de grops de pression entà opinar e sajar de hèr possible es sues demanes e es sòns projèctes, sustot hèr possible çò qu'ac condicione tot, qu'ei eth projècte de país.

Mès entad açò, tant era societat civiu com era societat dera foncion publica a de besonh personas capaces de liderar opinions, projèctes e practiques deth dia-a-dia.

Com ac auem en Aran? Com vam de lideratge en país?

Non cau pas confòner acupar un cargue o èster seigit en ua poltrona publica, tamb exercir de lidèr. Parlam de lideratge tamb majuscules. Non d'escauhacagires o acaparadors de cargues tamb era soleta intencion d'èster ben visti o èster consideradi entre es concitadans. O, dit mens delicadament, parlam d'aguesti colleccionistes de cargues as que les preoquie mès era 'façada' o 'ce que diràn' que non pas exercir eth sòn lideratge tamb celh intellectuau e tamb ua operatiua gestion. E ath delà, perquè non, tamb celh morau.

Es 'compulsius' deth cargue -as que les ei impossible delegar, perque non va tamb eri- non

pòden pas considerà-se exemples de lideratge, senon mès lèu exemple de megalomanias qu'an tractament.

Non; mos volem referir coma lidèrs ad aqueri ciutadans e ciutadanes que, onestament, se meten ath servici d'ua causa, un programa o un collectiu entà hèr servici e, sustot, entà hèr de 'maquina de tren' entà animar a toti a amiar entà deuant projèctes o ce que calgue.

Mos referim coma lidèrs ad aqueres personas capaces d'illusionar ara gent, capaces de mobilisar opinions e personas.

Mos referim ad aqueri lidèrs que mos ahisquen a senté-mos orgulhosi coma pòble.

Mès, per tot açò, eth lidèr s'ac a de creir çò que hè. Ath delà a d'auer -coma minim- identitat pròpria entà auer credibilitat e possibilitat reau de maniobra sense restar infeudat en estructuras de dehòra.

Òc, èm un país en quau cap de partit non ei independent, a on cap d'entitat representatiua sindicau o patronau non ei independenta, e inclús, a viatges -explicitament o implicita- son simples delegacions provinciaus. S'ath delà, institucionalment, non i a traspassi de competències complèts en arren, auem uns organismes nacionaus aranesi uedi de sobirania. Òc, eth suposat lidèr aranés ei de 'segona regionau'.

Era pregunta qu'ei obvia: a lidèrs Aran?

ETH CROZAT DETH DIMENGE

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

per Cisko

1	■									
2										
3										■
4			■						■	
5					■					
6								■		
7					■					
8			■							
9				■						■
10			■							■
11										
12	■						■			

Cogitarà. **9.** Un quadre desvolcat. Eth satellit que mos alumene pes nets (plurau). Eth cu de Teodòr. **10.** Aué qu'ei un hèt era Union Europèa. Virabocat: barar. **11.** Un ESMAN-DREGAT ben brigalhat, e sense era letra deth miei. **12.** Eth 'melic' de Sebastian. Tier, emplegar. Article definit masculin singular.

Verticaus: **1.** Aparelh entà reproduir eth son enregistrat enes disques. **2.** Cabussetes. **3.** Hèr long. Eth cap de Raol. De baish tà naut: 1. **4.** Ministèri d'Educacion e Cultura. Licor aromatizat qu'alhocardís es occitans de Les enlà. Capensús:

Orizontaus: **1.** Es 'cases' des campanes. **2.** Abitantes de Valença, pas de València. **3.** Fausses, que hèn veir sentiments que non an. **4.** Arriu centreeuropèu qu'as en timbre de casa. Enciclopèdia Naturau des Uarts dera Roèrga. Alfa. **5.** Ua HRAGA tota esbrigalhada. Non ei pas qu'age rancura, ei que va coish. **6.** Contròtle eth licor que passes pera frontèra, era. *Oxford University*. **7.** Era inscripcion latina que trapam en un Sant Crist quin sigue. Es sòs tamb es que mos costarà sonque uns centimes crompar ETH DIARI. **8.** Es tropes d'atac hitlerianes.

"Sociedad Española de Radiodifusión". **5.** A veir se prenetz er infinitiu, qu'ei en desorde. Gas en combustion en forma de lengua lumenosa. **6.** Capensús: vila toristica dera Còsta Blua provençau. Tornar a auçar, ennautir. **7.** Atau madeish, ben naturau. **8.** Un anèth femenin. Afeitarè era rason. **9.** Article indefinit femenin plurau. Era reina veuda de Jordània. Pèça cubica que pòrte mercat en cada costat un numèro diferent. **10.** E ara, es tropes de proteccion e 'defensa' hitlerianes. Senhalar coma copable. Gendarme Hantauma.

CRIDA PUBLICA SUS ETH PALAI DE GÈU

Ara ora de premanir un especiau sus eth Palai de Gèu mos vedèrem desbordadi pera fòrça e variada informacion que trobèrem. Alavetz era direccion deth diari acordèc hè-ne un especiau tamb mès informacion enquia arribar lèu lèu a crear era dinamica de realisar çò que se cride un libre blanc. Per tot açò, e entà ampliar mès era analisi d'aguest equipament collectiu de Vielha, hèm ua crida publica tà trobar mès informacion e mès collaboradors. Qui sigue interessat en tèma que mos truque pes tardes ath telefon 973 64 17 72.

SOLUCION DETH CROZAT DETH DARRÈR DIMENGE

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

1		N	A	R	R	A	C	I	O	N
2	C	A	N	I	N		P	O	L	O
3	A	T	E	N		R	I	G	O	R
4	R	A	M	O	N	A		U	C	M
5	A	C	I	C	A	C		I		A
6	V	I	C	E		O	C		I	L
7	I	O		R	E	N	E	C		I
8	R	N	C	O		D		I	E	S
9	A		A	N	D	A	L	O	S	A
10	D	I	C	T	A	D	A		U	C
11	E	N	I		D	A	N	U	B	I
12	S	E	C	T	A		D	N	A	O

Edite ETH DIARI
Familia Colomines
Centre d'estudis VIVÈNCIA ARANESA.
Aula Europa des Pirineus (Val d'Aran)
Carrèr Doctor Manel Vidal
locau num. 5
(Darrèr edifici/ Ath cant der Espitau)
25330 Vielha-Val d'Aran
Telefon: 973641772
Fax: 973640871
E-mail vivenciaaranesa@ctv.es

Editor e director: Joan-Ramon Colomines-Companyes.
e-mail: jrcc@apdo.com

Informatica e dessenh: Marc Colomines i Nadal.

Equip de correctors: Xavier Gutierrez.

Equip comerciau: Ramon Agulló i Teixidor.

Impression: Xerox's Document Center 220 ST d'ETH DIARI
en Vielha. Tirada: 1000 exemplars.